

Milan Pugelj:

Vila.

Vladni uradnik Lev Petrič se je udeležil komisije na Škrjančem, kjer so tudi mnogo in težko pili, in se pelje zdaj domov. Sedi do vratu v kočiji, zadovoljno pomežikuje in grize smotko. V ploščati obraz je rdeč, klobuk ima bolj na tilniku kakor na glavi, levo nogo je prekrižal z desno in s stopalom bije takt pesmi, ki mu zveni po glavi. Včasih vzdahne, vzame smotko iz ust in zakašlja.

Kočija drči po beli zaviti cesti. Na desno je gozd, na levo gozd in povsod samo prelepo zeleno bukovje. Solnce zahaja. Soj zatona barva travo, debla, mah, jarek in cesto, da je vse kakor polito s kristalno vodo raztopljenih rdečih rož. Tiho je, hladno, prijetno.

Cesta se vzpenja v klanec, konj preneha teči, počasi prestopa, maha z glavo in vleče. Petrič gleda med debla in naenkrat vidi rožnato tančico, vidi prelepo dekle, ki ga vabi z rožnato roko in z drobnimi prsti. Vila je, si misli, gozdna vila. Dvigne se, nagne naprej, pogleda kočijaža in zapazi, da dremlje. Upre oči med debla in vidi, da vila še vedno vabi. Vstane, položi nogo na železo ob kočiji, drži se na desni in levi in stopi previdno in srečno na cesto.

Kočija se enakomerno počasno oddaljuje, gospod Petrič gleda nekaj časa za njo, nato preskoči jarek in gre proti deblu, kjer vidi rožnato tančico in belo roko. Smehlja se, izredno je zadovoljen in govori: Ne boj se, še nobeni nisem storil žalega. Ljubil sem vedno vse, posebno brez izjeme tiste, ki so lepe. Ti spadaš med krasotice, to spoznam oddaleč, zato počakaj.

Petrič gazi med praprotjo, razmika vejice mladega bukovja, zdrsne včasih po spolzki korenini, toda ujame se pravočasno za deblo in krepko nadaljuje svojo pot. Še dvajset ali petindvajset korakov je do nje, do vile, in zdajci zagleda na mahu njeno belo stopalo.

Kot dijak je bil Petrič pesnik. Opeval je nekaj svojih sošolk in pri teh je slavil posebno noge, ne da bi jih kdaj videl drugače kakor v čevljih in nogavicah. Njegova pesniška ljubezen je ostala

nesrečna, njegovo poetično hrepenenje neizpolnjeno. Toda danes se je stvar zasukala. Petrič stoji in gleda tisto nogo, o kateri je sanjal kot mladenič v vezani besedi.

— Ne gani se, kliče, ostani tako še trenutje!

Gleda, gleda in ves je navdušen. Kakšna lepota, kakšna slast! Prsti so pravilni in vitki, izdolbina elegantna, peta kakor žogiča in gleženj kakor popek rdeče rože! In od njega dalje se nese linija, tista silna linija lepih ženskih meč, pred katero je trepetalo že toliko junakov. Tudi Petrič trepeta in jo gleda kakor božanstvo.

Zdaj se premakne, stopi dalje med praprot, toda tudi rdeča tančica se zgane kakor v dihu gozdnega vetra in zaplava dalje pod zelenim bukovjem. Gresta oba in Petrič spotoma govori:

— O vila! Vse življenje hodim za vsem, kar je lepo, in še nikoli nisem prišel do cilja. Prosim te, bodi ti izjema. Ustavi se in me počakaj!

Zdaj se zasmije vila s svojim srebrnim smehom, da prijetno odmeva po gozdu.

— Da hodiš vse življenje za tem, kar je lepo, in da še nikoli nisi prišel do cilja, to je res. Priznati mi pa moraš, da si se zadovoljil z vsem, kar ti je prišlo samo od sebe pod roke in najsi je bilo tudi popolnoma oddaljeno od lepote. Sanjal si o lepih ženskah, a imel si grde.

— Ne izprašuj mi vesti, prosi Petrič. Prelepa si, da bi se mogel pričo tebe baviti s svojo minulostjo. Povej mi samo, kam greva.

— Haha, se smeje vila, to je popolnoma vseeno. Naši konci so določeni vnaprej, to pa, kako in kod priti do njih, naj ne dela nikomur skrbi. Tedaj hodiva!

Gresta in gresta, solnce zahaja in zaide. Izmed debel, iz tal in iz vejevja prihajajo mrakovi, redki in tihi so ali gosté se bolj in bolj. Tančica vile, ki je bila prej rožnata, je zdaj popolnoma bela kakor rahla tanka meglica.

Petriču je vroče, ker stopi enkrat globoko in enkrat plitvo, ker zdrsne tukaj in tam in se lovi z rokami za debla. Toda po glavi mu roji odločna misel in polglasno si govori: Eneržijo, eneržijo! V življenju zato ne dosežeš tega, kar hočeš, ker popuščaš. Popuščaš na vseh koncih in krajih in mesto srebra ti padajo v žep črni železni denarji. Naprej!

In Petrič prestopa ter se ne briga za pot, ki se mu nabira po prostrani pleši in se spušča na čelo in lica. Mrakovi so se

že zelo zgostili, debela so se strnila in razločevati jih je mogoče le še iz najbližje bližine. Tančica spredaj postaja negotova, izgubi se, se spet prikaže, ali je še sploh tam, ali je ni več.

— Ali greš še pred mano, vila? vpraša zasopljeno Petrič.

— Še, še, se glasi odgovor. Hodim vendar že vse življenje pred tabo, kako da me ne poznaš?

— Kako te nebi, se domisli Petrič, poznam te. Ali nisi bila ti tista Anica, ki je hodila z mano v gimnazijo?

— Seveda, tista sem, pravi vila.

— In kdo je bila Lucija, moje gospodinje hči?

— Haha, kdo drugi nego jaz.

— Ali imaš ti pod levim ušesom črno piko, vpraša Petrič zasopljeno in iznenadeno.

— Imam jo, podolgovato, z rdečo dlačico!

— Potem, Bog pomagaj, si ti Helena, moja najprva in najmilejša!

— Helena sem, Helena, se smeje vila nekje pred njim.

Zdaj poizkusi Petrič teči. Z desno nogo hlastne naprej, isto stori z levo, toda že pri drugem koraku zadene ob trdo deblo in primoran je obstati. Zbere vse svoje misli in se odloči za te-le besede:

— Povedal sem ti že, o vila, da hodim že vse življenje za lepoto, a še do danes nisem prišel do cilja. Prosim te, bodi ti izjema. Ustavi se in me počakaj.

— Čakam te, ne boj se, zvončklja nekje pred njim odgovor.

Petrič prodira skozi temo in bukovje, kakor more. Tiplje z rokami in nogami, objema mrzla in rosna debela in pride tako nekam, kjer ni več vej ne drevja.

Zdajci posveti mesec. Nebo je temnomodro in čudovito, zvezde nenavadno velike in rumene, mesec nekoliko predolg in na spodnjem koncu precepljen.

Pred Petričem se odpira gozdni vrtiček, porasel z mehkim, žametastim mahom in okrašen tu in tam s košatim listom zelene praproti. Naokoli raste gosto leščevje, za leščevjem se vrsti bukev za bukvijo.

Na sredi stoji vila, slonokoščena in blede kakor mesečina, ki jo obliva, toda prečudno krasna in vabna. Preko desne rame ji visi po životu tančica tako, da sta leva stran prsi in desna noga goli. Njeni lasje so črni kakor gozd, ki molči okoli in okoli, njene oči so kakor vijolice, ki gledajo pazno izpod črnega grma, a njene ustne so kakor rdeče rože, ki so polne medu.

Petrič razprostre roke, zine, ker hoče izraziti svoje navdušenje, toda vila prične plesati. Tančica, ki je zdaj bledezelena, plava okoli nje kakor čarobna meglica, a oblike mladega in kipečega telesa se prelivajo v čudovitih harmonijah.

Petrič povesi roke, zapre usta in gleda. Potem sede na štor in se razjoče kakor otrok.

Vila neha plesati, stopi k njemu in ga vpraša milo in prijazno:

— Zakaj jočeš?

— Od sreče, pravi Petrič in ves se trese. Vzame robec, obriše oči in nadaljuje z bridkim glasom: Povej mi, kaj naj storim, da bom vedno tako srečen.

— Pozabi za vedno na vse in misli samo na tisto, kar te stori srečnega, kakor delaš ta trenotek, mu odvrne vila.

— Tvoj sem, vzklikne slovesno Petrič in razprostre roke.

Vila spusti tančico med praprot in mu sede na kolena. Mesec se razcepi na deset do dvanajst kosov in izgine, zvezde se zasučejo in ugasnejo, nič več ni temnomodrega neba, ne leščevja, ne bukovja. Toda Lev Petrič je še vedno in v njegovem noročju vroče in večnomlado vilino telo.

* * *

Počasi, oprezno, preudarno se bliža stara dekla sobi svojega gospodarja. Obstane in posluša. Prime za kljuko, jo pritiska previdno, varno in pači v strahu obraz. Odpre in iztegne vrat polahko, tiho, boječa se, da bi tudi v njem kaj ne zaškripalo.

Gospod spi. Na zglavju se sveti prostrana rdeča pleša, čelo krase poteze pravičnega, košate obrvi se ne ganejo, nosnice so odprte na stežaj, a debele ustnice trdno stisnjene.

Vrata se zapro. Za njimi se prevrne stol, zakotali se in izdatno zaropota. — Začuje se pridušeni šepet stare dekle: Jezus Kristus nazarenski!

Petrič se zgane. Najprej se pomaknejo obrvi za spoznanje nazaj; ustni se skremžita, lice se zategne pod oči, ki se prično odpirati.

On vidi steklenice, kozarce, luže, mize s tremi, štirimi, petimi zaporednimi ploskvami, a v trenotku vse skupaj izgine. Nato vidi pijanega kočijaža, ki drži konja za prednje noge in pleše ž njim po cesti. Naenkrat zagleda vse, kočijaža, konja, kočijo in sebe. Na glavnem trgu je to, držijo se za roke in plešejo kolo.

8*

A naenkrat spet vse izgine. Vmes poseže odločna roka, ki prime kljuko in odpre vrata. Petrič gleda, gleda.

Njegova žena, visoka, suha in resna, z zlatim nanosnikom, z najmanjšim dečkom na roki gre v copatah naravnost proti postelji.

Petrič gleda, gleda.

Ustni se razlezeta, jezik se zgane in z njega se zmakne troje tihih besed, ki kažejo strah, razočaranje in obenem hladno istino:

— Ti nisi vila!

Žena gre nezamudna in nezadržna proti postelji, nagne sunkoma glavo naprej, da se zaguga zlati nanosnik, in vpraša popolnoma realistično.

— Kaj?

Zdaj je Petrič zbujen. Zazdeha, dvigne roke izpod odeje in se pretegne.

— Nič, pravi in v zadregi je. Toda svojih ravnokar izrečenih besed ne ponovi.

Pavel Golia:

Domotožje.

Ledene rože
na oknu cveto,
sirene vetra
pod oknom pojo.
A v sobi je tiho, le ura: tik-tak.
In v duši je hladno, pri srcu težko.
O pridi, o pridi, pobožaj me, mrak,
pobožaj me, mrak, s čudodelno rokó,
da videl bom rože rdeče in bele,
da slišal bom pesmi domače, vesele,
tako se mi toži po njih!
I mrak je hladen, i mrak je tih.
Ledene rože
na oknu cveto,
sirene vetra
pod oknom pojo.
